

שיעורו של מורנו הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל פרשת שופטים – תשנ"ב

בימים האלה, ימי אלול, אנחנו בדרך כלל משופעים בעצות מה שצריך לעשות. כיון שאין לנו אלא את מה שחז"ל קבעו – והם קבעו לנו שני דברים שהם מיוחדים לזמן הזה - כנראה ששני הדברים האלה מספיקים, ועל ידם נוכל להגיע למקום שאליו אנו צריכים להגיע.

הדבר האחד זה מה שתקנו לנו תקיעת שופר, שמעיקר הדין זה בראש חודש אלול בלבד, אבל בטור כתוב שמנהגנו לתקוע בכל החודש. זה הדבר האחד, וכנראה שזה העיקר.

הדבר השני, שפחות שמים לב אליו, שבזמן מתשעה באב ועד ראש השנה תקנו לנו חז"ל להפטיר שבע הפטרות, 'שבע דנחמתא' כפי שזה נקרא בלשון חכמים, וכך בצורה הזאת צריכים לסיים את השנה. צריך להפטיר בשלוש הפטרות תלת דפורענותא, ואז שבע דנחמתא, מ"נחמו" ועד "שוש אשיש בה' תגל נפשי באלוקי" זאת ההפטרה של כי תבא, וחד דתיובתא, זאת ההפטרה של "שובה ישראל" שבין ראש השנה ליוה"כ.

המקור לזה הוא בדברי חז"ל. הטור מביא את זה בשם הפסיקתא. יש דיון שלם האם נחמתא דוחה הפטרת "מחר חודש", כגון אם ראש חודש אלול יוצא ביום ראשון. אם ראש חודש אלול יוצא בשבת, אז מפטירים "השמים כסאיי", משום שיש בה גם נחמות, כמו שכתוב בט"ז, אז יוצאים בה גם ידי נחמה.

כך מנהגנו. במחבר כתוב לא כך, לא להפטיר של ראש חודש, אלא "עניה סוערה לא נוחמה".

גם למנהגנו שמפטירים "השמים כסאיי", אז לאחר מכן משלימים ב"כי תצא" את "עניה סוערה" יחד עם "רני עקרה לא ילדה". כל זה הוא משום מה שתקנו חז"ל לקרוא בימים האלה הפטרות של נחמה. זה משונה. מה העיקר שבוזה.

ננסה להבין ולעמוד על עיקר הענין בנביאים של נחמה, והקשר של זה למהלך של סוף השנה, שבוזה אנחנו צריכים לסיים את השנה. זו התקנה שנתקנה לנו לאחרית שנה.

מכל העצות, זה מה שכתוב בחז"ל שקורים שבע הפטרות של נחמה.

הראשונים טרחו אפילו לתת סדר בהפטרות. מפורסם מה שכתוב באבודרהם שסדר ההפטרות הוא כאילו בורא העולם שולח את הנביאים לומר לישראל: "נחמו נחמו עמי", ואז כלל ישראל עונים: "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני", אז מחזירים את זה כביכול לקב"ה, ואומרים: "עניה סוערה לא נוחמה". ועל זה אומר הקב"ה: "אנכי אנכי הוא מנחמכם". ולא די בזה אלא עוד שתי נחמות. כתוב בראשונים "אנכי אנכי הוא מנחמכם", וגם "רני עקרה לא ילדה", את כל זה אומר בורא העולם. "קומי אורי כי בא אורך", ואחרי כל זה כלל ישראל מתנחמים ואומרים: "שוש אשיש בה' תגל נפשי באלוקי, כל זה הוא רק כדי להגיע לסוף, וזאת המסקנה שכנסת ישראל באמת מתנחמת.

צריך לנסות להבין את עצם הדברים, ומדוע בצורה הזאת אנו צריכים לגשת לראש השנה ויום כפור, על ידי קריאת דברי הנחמה שבנביאים. כל הסוגיה של הנחמה בנביאים זו בעצם סוגיה לא מובנת. זאת מערכת שלמה של נבואות נחמה. ננסה להבין.

בגמרא בסוף פרק חמישי בברכות (לד ע"ב) "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן - עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו". תלמידי חכמים עצמם, כל הנביאים לא נתנבאו למה שמגיע ומצפה להם. אומר על זה רש"י: לא נתנבאו - הטובות והנחמות. "ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא - עין לא ראתה אלקים זולתך וכו'. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים - עין לא ראתה אלקים זולתך". אלה הם שלושת הדברים שכתובים בגמרא על כל הנביאים כולם, דהיינו כל הטובות והנחמות שכתובות בנביאים.

בפרשת השבוע כתוב מה המקור של נבואה בכלל בכלל ישראל. "תמים תהיה עם ה' אלוקיך. כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלוקיך. נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך ה' אלוקיך אליו תשמעון. ככל אשר שאלת מעם ה' אלוקיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלוקי ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות. ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דברו. נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו" (דברים יח, יג-יח).

דהיינו, כל פרשת נבואה שבורא העולם שולח נביאים לכלל ישראל, זה תולדה של מעמד הר סיני, שם המקור לנבואה. הנבואה הזאת היא תשובה למה ששאלנו מעם ה' אלוקינו ביום הקהל. דהיינו אותה נבואה שניתנה, זה כדי לקיים את "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות" (שמות כ, טו). צריך שהנביאים יגידו משהו ששייך למעמד הר סיני. כמו שמשה רבינו אמר את דבר ה', כך הנביאים צריכים להגיד את דבר ה', אז איפה פה המקור לנחמות? איפה המקור ששולחים נביאים ל"נחמו נחמו"? והמקור לזה הוא מ"כאשר שאלת מעם ה' אלוקיך בחורב ביום הקהל לאמור". המקור לזה הוא ממעמד הר סיני, שם צריך לשמוע את דבר ה'. כל מה שהנביאים אומרים תמיד, זה דבר ה', וכמו שכתוב להלכה ברמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ה), שכל הנביאים תמיד מזהירים על "זכרו תורת משה". כך גם כתוב ברמב"ם (הלכות יסודה"ת פ"ט ה"ב) על הנביא: לא לעשות דת הוא בא אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהן: "זכרו תורת משה עבדי".

אלו דברי הנבואה האחרונים (מלאכי ג, כב): "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים", אלה המילים האחרונות של נבואה.

כל הנביאים כולם כשהם מתנבאים - הם מצוים לשמור, מצוים לשוב, זה דבר שהוא פועל יוצא ממעמד הר סיני. כביכול זה המשך שהקב"ה שולח את הנביא שאומר את דבר ה' משמו לכלל ישראל, מעין מעמד הר סיני. מה המקור למה שנקרא "נחמות"? נביאים אומרים דברי נחמות. מה המיוחד בדברי נחמות. "נחמתא דאמירן בעלמא". מה יש בזה? ובעיקר, לשם מה שולחים נביאים לנחמות. איפה זה פועל יוצא ממעמד הר סיני? ננסה קצת להבין.

קודם כל, דברי הגמרא שהזכרנו, שורש דברי הגמרא מובן, כיון ששורש כל ענין הנבואה הוא ב"לא אוסיף עוד לשמוע את קול ה'" אלא "דבר אתה עמנו ונשמעה". ועל זה נאמר "היטיבו את אשר דברו וכו' נביא אקים להם". ברור שמכאן המקור ל"כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו". כי הרי כתוב בגמרא (כתובות קיא ע"ב): "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום - וכי אפשר לדבוקי בשכינה? והכתיב: "כי ה' אלוקיך אש אוכלה". אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה. אין אפשרות להדבק בשכינה, אלא צריך להדבק בתלמידי חכמים, והאופן הוא באחד משלושת האופנים האלה: משיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו. כלומר, ירדנו בדרגה. הדרגה המקורית היתה קשר עם אותה "אש אוכלה", אילו הינו זוכים ולא מתייראים פן תאכלנו האש ולא היינו נסוגים אלא ממשיכים לשמוע את קול ה', אז לא היה קושי "וכי אפשר להדבק בשכינה". להיפך, אל אותה "אש אוכלה" אנו מתייחסים, ממנה אנו מקבלים דווקא להיפך - "ובו תדבק".

הקושיה התעוררה "וכי אפשר להדבק בשכינה והרי הוא אש אוכלה", רק מחמת שלא עמדנו בזה ולא קבלנו תורה מפי השכינה באופן של "אש אוכלה". כיון שירדנו מהמעלה הזאת, נמצא שמה שנשאר בידינו זו המעלה שהיא פחותה מזו, לכן כל מה שיש בידינו זה לא להדבק באותה אש, אלא רק בתלמידי חכמים. הדרגה הגבוהה ביותר שלנו מקבילה למשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, משום שאת הדרגה של "ובו תדבקון" של "אש אוכלה" - מזה פרשנו. נמצא אם כן שכל מה שהנביאים מתנבאים, הוא מכח זה שאנחנו לא שמענו את קול ה', יראנו מהאש הגדולה "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות", ועל זה נאמר: "היטיבו אשר דברו נביא אקים להם", היינו שהנביא קם לנו מכח זה שהתייראנו פן תאכלנו האש הגדולה.

ממילא הנביאים לא יכולים להתנבא יותר מהדרגה של משיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, משום שאת הדרגה של "אש אוכלה" – אנחנו הפסדנו.

לא מכח הדרגה הזאת קבלנו נבואה. הנבואה הגיעה אלינו מכח זה שהסתלקנו מאותו גובה.

לכן פשוט, שלא ייתכן אחרת, אלא שכל הנביאים כולם מתנבאים רק למי שנמצא בדרגה הזאת של המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, כלומר שהוא דבק בקב"ה בדרך הזאת.

הגמרא אומרת שתלמידי חכמים עצמם, יש להם קשר לאש עצמה. הגמרא אומרת בסוף תענית (כז ע"א): תלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב (ירמיהו כג, כט): "הלוא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע".

הדרגה הזאת שכן שייכת לאש, לא מכוחה זכינו לנביאים. זכינו לענין של נבואה מכח "ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו". ועל כך אמר הקב"ה: "היטיבו אשר דברו". ננסה להבין.

כאשר באים נביאים בשם ה' ואומרים דברי נחמה, צריכים בעצם להבין שני דברים: מה פשר הדבר הזה בכלל? ומה המושג "נחמה"? ננסה להסביר את זה לפי ערכנו.

אנחנו יודעים היטב, אם קורה אסון גדול, בר מינון, המצוה היא לנחם. ניחום אבלים לדעת הרבה ראשונים זו מצוה מדאורייתא. "וינחם אותם וידבר על לבם" (בראשית נ, כא).

מה זה? איך זה פועל ואיך זה קורה? תנחומים. איזה מן פרשה זו? אין הכוונה להסיח דעתו של אדם מאסון. על פי דין אסור להסיח דעת מהאבלות. כל מנחם שיבוא ויסיח את דעתו של האבל מאבלותו, לא די שהוא לא מקיים מצוה, אלא שהוא מכשיל בעבירה. צריך לנחם אותו עם זה שהוא בעומק ענין האבלות בלי להסיח דעת. איזה מן דבר זה.

בוודאי, וזה גם בעצם השם, המילה "נחמה" היא כמו שכתוב: "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" (שמות לב, יד) או "כי נחמתי כי עשיתם" (בראשית ו, ז), וגם: "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם" (שמואל א' טו, כט)

רש"י חוזר על כך כמה פעמים שלשון "נחמה" הוא לשון מחשבה אחרת. דהיינו אדם משנה את דעתו להתנחם הפירוש לחשוב מחשבה אחרת ולהתנחם.

ממה אפשר פה להתחרט. אדם יכול להתחרט על אסון שקרה לו? איפה פה הנחמה?

צריך לזכור היטב ולהבין, זו פרשה בתורה ומציאות בעולם בפני עצמה. בורא העולם ברא מציאות בעולם שנקראת "נחמה".

פשוט וברור שעניינו של הדבר הזה שנקרא "נחמה", שייך ואפשרי רק אם תופסים שאותו אסון שקורה, רחמנא ליצלן, מצטרף למהלך של בנין. אם ח"ו

החורבן נתפס כחורבן, לולא שהיתה מציאות שנקראת "נחמה" בעולם, אז לעולם לא יבוא בנין אחרי חורבן. חורבן מחריב ואין אפשרות בשום פנים ואופן לבנות את מה שנחרב. מה שכבר נחרב לא ייבנה מחדש. אפשר לבנות דברים אחרים אבל מה שנחרב – נחרב.

בכל מקום שהחורבן חל, הוא הפקיע את הבנין והבנין איננו. פרשת "נחמה" שישנה בתורה, זה חלק מדברי תורה ומציאות שנתגלתה בנחמות הנביאים. החלק הזה אומר שמה שנחרב, החורבן הזה יכול להיות אפשרות לבנין מחדש של אותו דבר שנחרב.

הדבר הזה עצמו שנחרב יכול להבנות שוב, ואדרבה, כשהוא נבנה שוב הוא נבנה באופן טוב וחזק יותר. זאת "נחמה".

כמו שכל "נחמה" פירושה לחשוב עוד פעם על אותו דבר ולתפוס את זה אחרת, כך נחמה בעניין הזה, יש מציאות בעולם לחשוב עוד פעם על אותו דבר ולתפוס את זה בצורה אחרת. כל לשון "נחמה" הוא מחשבה אחרת. כאן יסוד הדבר.

הדבר פשוט וברור שבמעמד הר סיני, אילו היינו שומעים את קול האש ולא היינו מתייראים פן תאכלנו האש הגדולה, "השמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחיי" (דברים ד, לג), נשארנו בחיים אחרי שתי הדברות הראשונות ששמענו מפי אלוקים חיים מתוך האש. ואותן יש לנו.

מכאן לכל מי שלומד תורה שיש לו קשר לאותה אש. אותה אש נמצאת. זה מה שכתוב בגמרא שתלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב: "הלוא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע". תלמידי חכמים שהתורה נתערבה בגופן ונמסכה בדמם, אין אור של גהינום שולטת בהן. הם עצמם תולדת אש. מי שנולד ויצא מאש – האש לא שולטת בו.

אנחנו מזכירים תמיד שהטבע של אש, שכל מה שנכנס אליה - הופך להיות אש. האש לא סובלת שום מציאות אחרת חוץ מאש, וכל מה שנכנס לאש הופך להיות אש. כך בכל מקום שאש שולטת.

העובדה שפרשנו ולא יכלנו לשמוע את האש פן תאכלנו האש הגדולה הזאת, פירוש הדבר שלא רצינו להיות לגמרי אותה אש. פרשנו ונעשינו כאילו מציאות בפני עצמה.

יש שייכות לאש, אבל נשארנו מציאות בפני עצמה. נתבונן ונראה את הדברים.

אותה אש שפרשנו ממנה במעמד הר סיני, התרחקנו ממנה מחשש פן "תאכלנו האש הגדולה הזאת", בסופו של דבר היא זו שאוכלת אותנו. אליה אנו צריכים להשתייך. אם אנו פורשים באיזה אופן שהוא מהר סיני, אותה אש שולטת בנו ואוכלת בנו.

זאת עובדה מציאותית שכל מי שלא מאמין בעובדה הזאת, רחמנא ליצלן, הוא דואג לכך שהקב"ה יביא עוד ראייה לזה. מי שלא צריך עוד ראייה, יש מספיק ראיות.

אם אנו פורשים מהאש של הר סיני, לאן שלא יהיה, האש של מעמד הר סיני לא עוזבת אותנו. או שאנחנו איתה, או שהיא אוכלת אותנו. זאת לא מליצה.

אנחנו אומרים (בתפילת "נחם"): "כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה". מה הפירוש: "באש אתה עתיד לבנותה"? איזה מליצה זו. איפה שמענו בנין של אש? הדבר צריך הרי להיות נתפס על ידינו. מה פירוש המילים: "באש אתה עתיד לבנותה"?

פירוש המילים הוא כמו שכתוב בגמרא. אנחנו מקבלי התורה קבלנו את התורה באש, ופירוש הדבר שאם אנחנו לא אחד עם התורה, כל מציאות אחרת שניצור - תאכל על ידי האש הזאת, משום שבכל מקום שהאש בוערת, כל מה שנכנס לשם הופך להיות אש.

האש לא סובלת מציאות אחרת. את כל שאר המציאויות היא הופכת לאש קבלנו תורה באש, והאש הזאת נמצאת בנו. כמובן, אנחנו לא יכולים לחיות איתה את כל משך החיים. לחיות בפועל בתוך האש - אי אפשר, פן תאכלנו האש הגדולה, ובורא העולם אמר "היטיבו אשר דברו". אבל האופן היחידי שאפשר במקום זה, לשמוע ל"הלוא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע". זהו האופן האחד והיחיד.

לפרוש לגמרי מהאש - אי אפשר. זאת מציאות.

עכשיו אחד מהשניים: או שהאש הזאת איתנו ואנו חיים בה, ואז זה נקרא "באש אתה עתיד לבנותה". ולא, אותה אש עצמה מציתה כל דבר שהוא פרישה מהמציאות הזאת. האש הזאת תכלה ותבעיר אותו.

זאת עובדה והעובדה הזאת הולכת ומוכחת מדור לדור. או שאנחנו עם האש ואז האש עצמה מחיה אותנו - ואנו נבנים. או שאנו פורשים ממנה - ואז אנו באש ניצתים.

כאן נמצא סוד הנחמה. אותה אש עצמה שהיא "באש הצתה", היא האש של הבנין.

כל מי שמקבל דבר שבגלל הוא זקוק לתנחומים, פירוש הדבר שחלה עליו אותה אש של "באש הצתה". אותה אש בוערת, כואבת ומכלה.

הנחמה היא שהאש הזאת עצמה, היא היא האש שהיא עצם החיים שלנו. אלו לא שני דברים שונים.

זה עומק הנחמה.

להבין, כיון שהנביאים כל עצמם וכל ענין הנבואה בכלל ישראל זה כמו שכתוב בפרשת השבוע "ככל שאלת מעם ה' אלוקיך ביום הקהל", ומה שבקנו אז זה לא אוסיף לשמוע את קול ה' אלוקי ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד", זה היה הסיבה ל"דבר אתה עמנו נשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות". "ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו".

כאן בדבר הזה ב"היטיבו אשר דברו" נמצא השורש לענין הנבואה.

נמצא שענין הנבואה בא במקום. זהו האופן שבו אנו מקבלים את אותה אש. האש היא שייכת אלינו גם באופן שאנו רחוקים ממנה - על ידי הנבואה.

לשם כך באה הנבואה. לשמוע את קול ה' עצמו - אנחנו לא יכולים, משום שזה אש ואנו יראים, לכן נשמע את קול הנביאים. קול הנביאים זה אופן של "דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע".

נמצא אם כן שדברי הנביאים האלו, אומרים שני דברים: הנביאים מדברים את "דברי כאש נאום ה'", והנביאים עצמם אומרים שהאש הזאת היא האש שנמצאת בנו עדיין.

להבין היטב. אם האש נמצאת בנו עדיין – כאן נמצא סוד הנחמה. סוד הנחמה נמצא בזה שאותה מכה שאנחנו מקבלים, היא אופן מסוים של גילוי של "כי אתה באש הצתה", והנחמה היא שהאש הזאת בעצמה היא האש של הבנין.

"כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, שנאמר ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה". ועל זה סיום הברכה שהיא מעין החתימה הסמוך לחתימה: "מנחם ציון ובונה ירושלים" "מנחם" פירוש: "באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה".

נמצא אם כן שענין הנחמה טמון בזה, למצוא איך הגילוי שהעונש הוא בעצם גילוי של השכר הגדול, סוד החיים האמתיים ושורש הקיום שלנו. לכן, לפי מנהג אשכנזים הנוסח שאומרים בכל ניחום אבליים, שכל אבלות מתנחמת "בתוך שאר אבלי ציון וירושלים". דהיינו לצרף את זה לאותה מכה גדולה שהיא נחמת ציון וירושלים.

"באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה". זאת הנחמה. כאן נמצא הסוד של כל נחמות הנביאים. ענין נחמות הנביאים זה לא דבר נוסף שהנביאים נשלחים לדבר כל מיני דיבורי תנחומים שעניינם לעשות טוב. להבין בצורה כזאת זה פחות מדברים בטלים.

הנביאים נשלחים להגיד את דברו של בורא העולם שכל דברו הוא "כאש וכפטיש יפוצץ סלע".

אותם נביאים שאומרים דברי תוכחה, "כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם" (ישעיהו נח, א), הם עצמם אומרים: "דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה" (ישעיהו מ, ב). "נחמו נחמו".

שני הדברים האלה הם שני פנים של אותה שליחות. הנבואה באה להיות במקום דבר ה' שהוא אש, ומכיון שאת האש עצמה מפי בורא העולם אנו לא יכולים לעמוד בזה, אז ניתן לנו אופן לעמוד באותה אש כשזה נאמר מפי נביא. מכיוון שכל עניינו של הנביא הוא להביא את אותה אש, ממילא זה מוכרח שהנביא חייב לומר דברי תנחומים.

הרי הנביא בא להגיד את האש ההיא, אז הוא בא ואומר שהאש הזאת היא שמענישה. זה עוד פנים של אותה אש.

כשם שהנביאים צריכים לגלות את "דברי כאש נאום ה'", אז הנביאים מגלים גם את התנחומים שיש בעובדה הזאת ש"דברי כאש". התנחומים שבזה הם שאם "דברי כאש" לא מתקיימים, אז אותה האש אוכלת, אבל אותה אש אוכלת היא האש של "דברי כאש".

אלה הם התנחומים הגדולים ביותר שישנם בעולם, שהאש הזאת היא האש של הקיום בעצמו. כאן סוד הקשר הגדול ביותר.

כשאנו רואים אש אוכלת ומכלה, על זה באים הנביאים ואומרים "נחמו נחמו". האש הזאת היא האש של המציאות האמתית. האש של הקשר העמוק והחזק ביותר עם בורא העולם. זה קשר עם ה"אש אוכלה" בעצמו.

סדר הדברים הזה עצמו, שייך לכל יחיד כמו שהוא שייך לכלל ישראל. אין שום אפשרות בעולם לחזור בתשובה, בלי פרשה של תנחומים. אין שום אפשרות לבנות מחדש את מה שנחרב. הרי זה פשר חזרה בתשובה. לחזור בתשובה הכוונה לחזור לאותו מקום שנחרב ונהרס. עשינו בעוונותינו משהו, הרסנו והחרבנו, חטאנו בכפליים ולקיננו בכפליים. הכל נחרב. אם אנו מסתכלים על סביבותינו - יותר מחורבן אנו לא רואים כלום. רק חורבן. כל מי שהוא קצת בעל לב ונפש, יודע לאיזה תהומות של חורבן נפלנו. נתאר לעצמנו, פעם בימי אלול, לפנינו בישראל, היו בני אדם מתקבצים ומשתדלים לעורר, והיו מעמידים מוכיח שהיה בכוחו לעורר. אנחנו אין לנו לא את הלב הזה, לא את הדעת הזאת ולא את הכלים האלה. לגודל הצער אין לנו גם את הצורך בזה. זה חסר למישהו? אם זה היה חסר למישהו, זה היה מתמלא. זה איננו - כי זה לא חסר. אף אחד לא מבקש את זה. לפנינו בישראל, אין הכוונה לפני אלף שנה. עוד בימינו. צריכים להשתדל לראות את עומק הטינוף שברע. כל מי שרוצה קצת להתעורר, להזיז את עצמו ולשנות מצב, צריך לשנות כמובן את זוית ההסתכלות. רוב הדברים שנראים בפנינו יפים, הדברים האלה לבעל רגש עדין קצת יותר, הם מעוררי גועל באופן שאי אפשר לחיות על ידם. כל מה שנקרא היום 'יפה' בעולם, זה הרי ברור שאם היו מתעוררים היום רבותינו שכבר אינם בעולם שישיים-שבעים שנה, הם לא היו מסוגלים לצאת לרחוב.

כמה מסכן ועלוב נראה אדם שחי בתוך צחנה ומסתדר עם זה, וכשבא אדם מן הישוב ורואה אותו במצבו, ובפרט שיוזע מי היו אבותיו ומאיזה משפחה מפוארת הוא בא, ועכשיו הוא במצב ירוד כל כך. הוא חי בתוך צחנה ונהנה מזה, הדבר מעורר רחמים עד כדי בכי.

כך אנחנו נראים, רק אין מי שְׂיִרְאָהּ. כל דבר יפה ונאצל, הכל נחרב והתמוטט, ואנחנו נראים כפי שאנו נראים, ועכשיו באים ומבקשים מאתנו להתרומם לחזור בתשובה. לאן לחזור. לאיפה לחזור. אל מי מדברים. אל מי פונים.

הדבר שאנו יכולים לעלות על הדעת שמבקשים מאתנו קצת יותר. לא זה המבוקש. המבוקש הוא לבנות את כל הנהרסות. לא להיראות כמו שאנו נראים, אלא לחזור לאותו מצב כמו קודם החורבן. לבנות מחדש את כלל ישראל האמיתי. לבנות את מה שנחרב. אין בעולם כלל ישראל אחר. אין מקבלי תורה אחרים. אנחנו ישראל עמו. הרי כל התפקידים כולם – עלינו הם. לפנות אל שברי כלים שלא ניכר בכלל מאיזה כלי הם נשברו. לך תדבר עם שברי כלים.

שברי הכלים האלה - מהם יבנו כל הכלים. אין חומר אחר בעולם שממנו יבנו הכלים שכל מה שבורא העולם רוצה לגלות יתגלה על ידם. מדובר עלינו, וכאשר מדובר עלינו אנחנו צריכים להיות שייכים לזה. זאת המצוה שאנו מצווים בה, וצורת הקיום בה למעשה זה לקרוא בציבור שבע שבתות של דברי הנחמה של הנביאים. אותם דברי נחמה של הנביאים הם הקיום של "אנכי אנכי הוא מנחמכם". על ידי זה בורא העולם מנחם אותנו.

זהו הכח שניתן בדברי הנביאים. ניתן כח בדבריהם לנחם. פירוש הדבר "לנחם" הוא שכל העפר ואפר שאנו נראים, אפר של שריפה נוראה, הנחמה אומרת שהאש הזאת שבערה בנו – היא האש של הקיום. זו האש של מעמד הר סיני. האש הזאת שבערה בנו והפכה אותנו לאפר, האש הזאת היא הנחמה האחת והיחידה. אין נחמה אחרת.

הנחמה אומרת שהאש הזאת שבערה בנו, בוערת בנו, מחסלת ומכלה אותנו, האש של החורבן שלנו, היא האש של מעמד הר סיני. "כי אתה ה' באש הצתה, ובאש אתה עתיד לבנותה". זו לא אש חדשה. האש הזאת של ההצתה והבעירה, היא בעצם האש של הבנין.

כל בנין שקר שבנינו - נשרף על ידי אותה אש אמתית. סדר הדברים הוא כזה. בשבעה עשר בתמוז עזבנו את מעמד הר סיני. אז היה חטא העגל ופרשנו ממעמד הר סיני. ביוה"כ חזרנו לקבל את הלוחות השניים, אז חזרנו למעמד הר סיני. משבעה עשר בתמוז עד יוה"כ צריכים לעבור תלת דפורענותא, שבע דנחמתא, וחד דתיובתא. וכך הוא הסדר: תלת דפורענותא, פירוש התוכחה, "כפטיש יפוצץ סלע". זה תלת דפורענותא וזה עד תשעה באב. מתשעה באב ועד סוף השנה - שבע דנחמתא, שבע שבתות שבהן אנו מצווים לקרוא את דברי הנחמה כדי להגיע לבסוף ל"שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך".

לשוב אחרי חורבן למה שהיה בנוי מקודם, אפשר רק אחרי שבע נחמות שאומרות שאותה אש שהחריבה - היא בעצם אותה אש שעתידה לבנות. אותה אש שנמצאת אתנו, זאת האש שממנה נדמה לנו שפרשנו, זאת האש שהחריבה. כשתופסים את זה נכון אנחנו יכולים לשוב. זאת התשובה המבוקשת מאתנו.

זה מה שמגלים לנו חז"ל איך צריכים להתכונן לראש השנה. להתעמק, לשמוע את דברי הנביאים שאומרים בשם ה': "אנכי אנכי הוא מנחמכם". להבין, לזכור ולא להסיח דעת. אנחנו אלה שעלינו כביכול בורא העולם התגלה במעמד הר סיני, ואנחנו אלה שבנו בדרכנו ועל ידינו ועלינו יתגלה כבוד מלכותו בכל העולם, ואנו עומדים ומתפללים בכל החגים: "אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע והינשא עלינו לעיני כל חי". רק דרכנו הכל יתגלה. אבל איפה אנחנו? אנחנו לא נראים שייכים לזה בכלל.

הנחמה אומרת שהעובדה שאנחנו לא שייכים לזה – גם היא מזה. לקינו בכפליים, הרי לא לקינו בדרך הטבע. לקינו לקות שמעולם לא נשמע כדבר הזה.

המהר"ל חוזר בספר הנצח כמה פעמים: אל יעלה על דעתך שאת הנחמות אפשר לפרש בפה. אילו היה אפשר לפרשת את הנחמות בפה – הן לא היו נחמות, כשם שאת הצרות שבאו לעם ה' אי אפשר לפרש בפה.

חטאנו בכפליים, לקינו בכפליים, ומתנחמים בכפליים. "כי לקחה מיד ה' כפליים בכל חטאותיה" (ישעיהו מ, ב). "נחמו נחמו עמי" – בכפליים. המצב השפל והירוד שאנו נמצאים בו היום, זאת הצורה של לקינו בכפליים. ומ"לקינו בכפליים" המסקנה היא: מתנחמים בכפליים. זה מה שרצינו לבאר.

אין אפשרות של נחמה בכלל, אלא אם כן מבינים שהחורבן בעצמו, זהו פן אחד מהפנים של הבנין.

הבנין קיים ונמצא, ואנו נמצאים בו כאשר אנחנו איתו, והבנין הזה עצמו הוא "באש אתה עתיד לבנותה". הבנין הזה עצמו שורף אותנו, ברגע שאנו שמים את עצמנו בבנין מתנגד. כך שהחורבן עצמו הוא אחד מהפנים של הבנין. זאת הנחמה.

למי שמתנחם באמת ויודע שזאת האש ההיא, התשובה – אין לך דבר קל מזה. אחרי שבע דנחמתא לא צריך יותר מאשר חד דתיובתא. די בזה.

הרמב"ן אומר שהפסוק (דברים ל, יא-יד): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה הוא לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" – מדבר על מצות תשובה.

יתר הראשונים סבירא להו שזה מדבר על כללות התורה. לדעת הרמב"ן מצות תשובה לא נפלאה ולא רחוקה ולא מעבר לים, כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו.

התשובה נמצאת אתנו.

איפה היא נמצאת?

התשובה, דהיינו המקום שאליו אנו צריכים לשוב, נמצא אתנו במקום שבו אנו נמצאים.

זאת הנחמה.

אחד מעשרת הטעמים של רב סעדיה גאון בתקיעת שופר, שזכור את דברי הנביאים, שנמשלו כשופר, שנאמר: "כשופר הרם קולך". לזכור את דברי הנביאים.

הנביאים הם אלה שעל ידם אנו מגיעים בחזרה למעמד הר סיני. הם אלה שעל ידי דבריהם אנו חוזרים אל אותה אש, שכאילו פרשנו ממנה.

הנביאים מחזירים אותנו אל אותה אש, וכשאנו חוזרים אל אותה אש, אלו דברי הנחמה של הנביאים.

כמו שזה נאמר על ירושלים בכלל, כך זה על כל יחיד ויחיד במצב שבו הוא נמצא. זאת מידה שמתקיימת בכל יחיד ויחיד: "כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה".

נכתב על ידי הרב ישראל ברונשטיין שליט"א